

STORTINGET

Representantforslag 231 S

(2024–2025)

fra stortingsrepresentantene Une Bastholm, Rasmus Hansson og Sigrid Zurbuchen Heiberg

Dokument 8:231 S (2024–2025)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Une Bastholm, Rasmus Hansson og Sigrid Zurbuchen Heiberg om tiltak for å løse mikroplast-krisen

Til Stortinget

Bakgrunn

Mikroplast er overalt, i lufta vi puster inn, vannet vi drikker, og maten vi spiser. Mikroplast tas opp i kroppen vår og transporteres til ulike organer via blodet. Plastpartikler er funnet i organer som lunger, lever, lymfesystemet, reproduktive organer, hjerte og hjerne samt i morsmelk. Plasten inneholder opp mot 16 000 forskjellige kjemikalier, hvorav en stor andel er bekreftet skadelige. For flere av kjemikaliene er kunnskapen om eventuelle helseeffekter begrenset.

Mikroplast er definert som plastfragmenter som er mindre enn fem millimeter. Mikroplast kan være produsert industrielt til bruk i blant annet kosmetikk, men de viktigste utslippskildene er større plastbiter som fragmenteres til stadig mindre biter på grunn av slitasje, UV-stråler, vær og vind.

Den klart største landbaserte kilden til mikroplast i Norge er bildekk, som står for 41 prosent. Den nest største kilden er gummigranulat, som utgjør 29 prosent av de landbaserte utslippene. Andre viktige landbaserte utslippskilder er avfallshåndtering og syntetiske tekstiler. I tillegg kan plastavfall på avveie i naturen være opphav til mikroplast.

Sjøbaserte kilder til mikroplast har man mindre oversikt over, men utslippskildene er blant annet sjøfart, havner og verft, fiskeri, havbruk og olje- og gassvirk-somhet. Utslippene fra disse kildene kan komme fra slitasje av plastprodukter og -utstyr, maling og utslipp i forbindelse med vedlikehold eller opphugging av off-shore-konstruksjoner.

Mikroplast som havner i naturen, er nesten umulig å bli kvitt. Mikroplasten brytes svært sakte ned og kan tas opp av planter og dyr. Mikroplast kan spre andre miljø- og helseskadelige stoffer både fordi plasten i seg selv inneholder slike stoffer, og fordi miljøgifter kan feste seg på overflaten til mikroplasten.

Ny forskning viser også at sykdomsfremmende virus og bakterier kan feste seg til mikroplastpartikler, og at de kan overleve renseprosessen i vannrenseanleggene.

Mennesker får i seg mikroplast gjennom mat, drikke og lufta vi puster inn. Oppvarming av plastbeholdere og kjøkkenredskaper fører til at mikroplast overføres til mat, og skjærefjører i plast kan også overføre partikler til maten.

Mikroplast er påvist i blant annet hjerne, blod, morkaker, morsmelk, lever, nyrer, lunger og testikler hos mennesker. Helseeffekten er usikker, men noen studier har antydnet en sammenheng mellom mikroplast og enkelte krefttyper, mens andre studier kobler mikroplast til redusert reproduksjon. Flere eksperter, blant andre Jon Øyvind Odland ved Nord Universitet, har uttrykt bekymring for opphopningen av mikroplast i menneskekroppen.

Mikroplastkrisen krever nye politiske svar

Forslagsstillerne mener at det gjøres for lite for å redusere mikroplastproblemet, både i Norge og globalt. For bildekk finnes det per nå ingen gode løsninger for å stanse utslipp av mikroplast eller tiltak for å redusere eksponeringen – ut over tiltak for å få flere til å sykle, gå og reise kollektivt.

EU har vedtatt et forbud mot gummigranulat fra 2031, men det påfører norske breddeidrettsklubber store utgifter. En rapport Samfunnsøkonomisk analyse har skrevet for Norges Fotballforbund, anslår totalkostnaden for å rehabilitere alle landets kunstgressbaner innen 2031 til 7,3 mrd. kroner og at driftskostnadene etter omlegging vil øke. Rapportforfatterne foreslår økt statlig finansiering for å dekke fotballklubbenes merkostnader som overstiger fotballens andel av spillemidlene. Forslagsstillerne støtter denne anbefalingen.

Forslagsstillerne viser til at NO_x-fondet er en norsk ordning som ble opprettet i 2008 for å redusere utslipp av nitrogenoksider (NO_x) fra næringslivet. Fondet ble etablert som et samarbeid mellom staten og flere næringsorganisasjoner for å hjelpe bedrifter med å finansiere tiltak som reduserer NO_x-utslipp. Modellen har vært vellykket, og siden oppstarten i 2008 og fram til 2023 har fondet bidratt til at NO_x-utslippene i Norge er redusert med 38 prosent, ifølge Statistisk sentralbyrå. Forslagsstillerne mener en tilsvarende modell bør vurderes for mikroplast, ved at næringslivet betaler inn midler til et mikroplastfond som brukes til å finansiere tiltak for å redusere plast- og mikroplastutslipp fra næringslivet.

Det finnes i dag ingen helhetlig oversikt fra norske myndigheter over utslipp av mikroplast i Norge. For å få bedre oversikt over omfanget og løsninger som kreves, må dette på plass. Et forpliktende nasjonalt mål med en påfølgende plan om å få ned utslippene i årene som kommer, må også utarbeides, slik at det kan skapes en overordnet styring for arbeidet videre med å kutte utslipp fra mikroplast. Ikke minst vil et slikt mål kunne skape internasjonale ringvirkninger og få på plass lignende styringssystemer for å få ned utslippene i andre land også.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen utarbeide en oversikt over det totale omfanget av utslipp av mikroplast i Norge og fremsette et forpliktende mål om en betydelig utslippsreduksjon.
2. Stortinget ber regjeringen legge frem en plan for å få ned mikroplastutslippet fra de mest betydelige kildene, slik som bildekk, maling og tekstiler.
3. Stortinget ber regjeringen utrede og legge fram forslag om et mikroplastfond etter modell av NO_x-fondet.
4. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å opprette et gummigranulatfond der fotballklubber og kommuner kan søke om midler til ombygging og rehabilitering av kunstgressbaner til mikroplastfrie systemer.
5. Stortinget ber regjeringen fremme forslag som vil føre til rask utfasing av ikke-essensiell plast, prioritert etter farepotensial for natur og mennesker.
6. Stortinget ber regjeringen, i samarbeid med relevante aktører, styrke forskningen på tiltak for å redusere utslipp av og menneskelig eksponering for plast og plastkjemikalier.
7. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å fase ut salget av produkter som lekker mikroplast og plastkjemikalier, slik som plastleker, matemballasje og husholdningsprodukter som skjærefjølere og kjøkkenredskap.
8. Stortinget ber regjeringen sikre at nye kjemikalier alltid må godkjennes før produkter som inneholder kjemikaliene, selges på markedet, fremfor dagens praksis, hvor man må forby farlige kjemikalier først når de er identifisert som farlige.
9. Stortinget ber regjeringen pålegge alle produsenter av produkter som gjør at folk får i seg mikroplast og miljøgifter, å merke dette tydelig på produktene.
10. Stortinget ber regjeringen legge fram en stortingsmelding om plast, herunder mikroplast.

10. april 2025

Une Bastholm

Rasmus Hansson

Sigrid Zurbuchen Heiberg

